

ערב יום הזיכרון לשואה ולגבורה

1. כף היד

ויסלבה שימבורסקה תרגם: דוד ויינפלד
 עשרים ושבע עצמות,
 שלושים וחמישה שרירים,
 קרוב לאלפיים תאי עצבים
 יש בכל כרית של אצבעותינו החמש.
 הרי זה די והותר,
 כדי לכתוב את "מיין קמפף"
 או את "פו הדב".

2. תצלומו הראשון של היטלר

ויסלבה שימבורסקה תרגם רפי וייכרט
 ומיהו התינוקון הזה שבמתניה?
 זהו אדולפיק הקטן, בנה של משפחת היטלר!
 אולי יהיה דוקטור למשפטים כשיגדל?
 או טנור באופרה של וינה?
 של מי היד הקטנטנה הזאת, של מי האוזן, העין,
 האף הזעירים?
 של מי הבטן הקטנטנה המלאה חלב, עדין לא
 ידוע:
 של דפס, רופא, סוחר, כומר?
 לאן יגיעו הרגלים הקטנטנות, המצחיקות הללו,
 לאן?
 לגנון, לבית הספר, למשרד, לחתונה
 אולי עם בתו של ראש העיר?
 עולל, מלאכון, פתיתון, קרן אור,
 כשבא לעולם אשתקד,
 לא חסרו אותות בשמים ובארץ:

שמש אביבית, צמחי גרניום בחלונות,
 בחצר מוזיקה של תיבת נגינה,
 ניבוי מוצלח בעטיפת ניר ורודה,
 ממש לפני הלידה חלומה הנבואי של האם:
 לראות בחלום יונה- בשורה משמחת,
 ללכוד אותה – יגיע אורח מיוחל זה מכבר.
 טוק טוק, מי שם, זה ליבו של אדולפיק פועם.
 מוצץ, חיתול, סינרון, רעשן,
 הבחורון בריא, תודה לאל,
 דומה להוריו, לחתלתול שבסל,
 לילדים מכל האלבומים המשפחתיים האחרים.
 נו, הרי לא נתחיל לבכות עכשיו,
 אדון צלם יעשה קליק מתחת לשרול השחור.
 פוטו – קלינגר, גרבנטרסה בראונאו,
 ובראונאו היא עירה קטנה אך מכובדת,
 חברות סולידיות, שכנים טובים וישרים,
 ניחוח עוגת שמרים וסבון אפרורי.
 יבבת הכלבים ופעמי הגורל אינם נשמעים.
 המורה להיסטוריה מרופף את צווארונ
 ומפהק מעל למחברות.

ערב יום הזיכרון לשואה ולגבורה

3. המהר"ל - ספר אור חדש עמוד קמג

והמלך והמן ישבו לשתות (אסתר ג טו) נראה כי המעשה כמו זה להמית אומה שלימה אין זה שמחה לאדם לפי הטבע ולפי הסדר של עולם רק אבל וצער ובשביל להוציא זה מדעתם ישבו לשתות ולכך כתיב ג"כ והעיר שושן נבוכה כי יש לשאול למה כל העיר שושן נבוכה הרי עיקר בשושן היו האומות לא ישראל רק כי לא ידעו למה יעשה כך וכך לאומה שלימה והיה פליאה בעיניהם ולכך כתיב נבוכה שהיו נבוכים בזה ואמרו היום מסר המן אומה זאת להריגה ולמחר ימסר המן אומה אחרת אם כך הוא שיגמור כל מחשבותיו ולכך כתיב (שם) והמלך והמן ישבו לשתות להוציא זה מדעתם אבל העיר שושן נבוכה, ובמדרש (אסתר רבה ז, כה) והמלך והמן ישבו לשתות (שם) כו' א"ר חנינא מאן דאמר הקב"ה וותרן הוא יותרו מעוהי אלא מאריך אפיה וגביה דיליה אמר הקב"ה לשבטים אתם מכרתם אחיכם מתוך מאכל ומשתה שנאמר (בראשית לז, כה) וישבו לאכול לחם הרי המן לוקח אתכם מתוך מאכל ומשתה הדא הוא דכתיב (שם) והמלך והמן ישבו לשתות והעיר שושן נבוכה הפיל הקב"ה בכיה וערבוביה בתוך שושן אשה הולכת לטטוח פירות נופלת מן הגג ומתה האדם הולך לשאוב מים מן הבור נופל בו ומת שנאמר (שם) והעיר שושן נבוכה, ונראה כי המדרש הזה פירושו כמו שבארנו כי לכך ישבו המלך והמן לשתות כי כל העיר שושן נבוכה כמ"ש ומפני כך המלך והמן ישבו לשתות להוציא זה מדעתם ולכך אמרו כי בשביל שהיה מכירות יוסף ע"י אכילה ושתיה למכור אחיהם דבר אשר אין הדעת סובל ואלו לא היה אכילה ושתיה אשר בשביל אכילה ושתיה האדם דעתו קלה עליו לא ה' נעשה המעשה הזה לפי שיוסף אחיהם ולכך גם אחשוורוש שמכר את ישראל להמן לילות אומה שלימה ואין זה כסדר העולם ישבו לשתות להוציא מדעתם המעשה הזה.

4. רש"י הירש דברים פרק ו

אהבת ה' "בכל - לבבך" - הוה אומר: ביצר טוב וביצר רע - היא המסקנה החשובה ורבת התוצאות של תודעת אחדות ה'. כי הרע, הנקלה, הגס והחושניאהבת ה' לאדם הכשיר אותנו להיות נמשכים גם אחרי הרע; היפוכו של דבר: עצם אהבתו מתבטאת בכך שהרע מגרה אותנו, כל אצילותנו, כל מעלת כבודנו המוסרי תלויה בגירוי זה. אלמלא הגירוי הזה לא היינו ראויים לשם "אדם", לא היו קיימים ערכים מוסריים ולא מעשים טובים, כי היו לנו רק רצונות ומעשים פסיים, וכבר היה האדם נמשל כבהמות נדמה. כי האינסטינקט שאנחנו מייחסים לבהמה איננו אלא החד - צדדיות של נפש הבהמה. הבהמה נמשכת רק אחרי הגירויים המתאימים לטבעה, והיא אדישה לכל השאר או נפשה סולדת ממנו. מכאן עוצמת גילויי החיים הבהמיים שאינם ניתנים לשינוי. אלמלא היה הרע והנקלה - החושני מגרה אותנו, אילו היה מעורר בנו רק דחייה וסלידה טבעית או משאיר אותנו אדישים, ואילו היה הטוב מגרה אותנו בפיתוי שאין לעמוד בפניו, אלמלא היה הטוב כרוך גם בהתנזרות ובהתגברות על עצמנו - לא היינו עושים את הרע, אך גם לא היה לאל ידינו לעשות את הטוב. כי הטוב שהיינו עושים לא היה נזקף לזכותנו, כי לא היה בו משום מעשה אדם הפועל בחירות מוסרית, אלא תמיד היינו נכנעים רק לכפייה הגופנית של טבענו הכפוף - בלא התנגדות - לגירויים הפועלים עליו. טול מן האדם את היצר הרע - וכבר סתמת את הגולל על כל כבודו המוסרי (ראה פי' בראשית ג, א; ד, ז; ו, ה; עמ' קד). יתר על כן, לאמיתו של דבר אין לך תכונה אנושית שהיא, כשהיא לעצמה, טובה או רעה. כל תכונה - החושנית שבחושניות והרוחנית שברוחניות - יכולה להיות טובה או רעה. היא תהיה טובה אם ננצל אותה במסגרת הגבולות ולמען המטרות שהאל האחד קבע

2

ערב יום הזיכרון לשואה ולגבורה

לה, והיא תהיה רעה אם ננצל אותה שלא כהלכה, על ידי שנעבור את הגבולות ונזניח את המטרות או נחליף אותן במטרות שה' לא קבע. וזו היא אפוא משמעות אהבת ה' בכל הלב, ביצר הטוב וביצר הרע: ההקדש את כל רעיוני לבנו, על כל נטיותיו וכיווניו, על כל תכונותיו ושאיותיו, רק לקיום רצון ה' לבדו; להשתמש בהם כך לעבודת ה', עד שניצולם והשליטה בהם מוסיפים לנו קירבת ה'.

5. רש"ר הירש ויקרא טז

אולם מושג ה"חירות" כולל מאליו את האפשרות להתנגד לרצון ה'. אל יעלה על הדעת, שהכושר לחטוא ופיתוי החושניות הם רק תוצאה מהשחתת האדם. שכן טול מול האדם את הכושר לחטוא ואת הפיתוי המגרה של החושניות - וכבר חדל האדם להיות ראוי לשם זה. כי כל מעלת האדם מותנה בכושרו לחטוא; וכל כבוד האדם הוא ביכולת שניתנה לו - להמרות את רצון ה'. בעולם היסודות ובעולם האורגאני אין החטא מצוי כל עיקר; אך דווקא משום כך אין שם מעלות מוסריות. אלמלא היתה החושניות מפתה את האדם; אילו היה גם האדם מוצא סיפוק לנפשו רק בניצול כוחותיו כרצון ה'; אילו היה לו כל רע - מר, וכל טוב - מתוק; אלמלא היה יכול להתנגד לרצון ה', כדרך שהוא יכול להתנגד לפיתוי יצריו; אלמלא היה מסוגל להיות "שעיר לעזאזל" כדרך שהוא מסוגל להיות "שעיר לה" - כי אז היה גם הוא נתון לכפיית חוקי ה' כשאר כל הברואים נטולי החירות;...

ולאיש מאתנו לא נפלה ההכרעה מראש. אין הדבר תלוי לא במראה ולא בקומה ולא בדמים. לא כבוד והוד מראה ולא שיעור קומה, לא נכסים וממון ואף לא שעת ההכרעה יש בהם כדי לכפות את דרך ההכרעה. נכבד או נקלה, גדול או קטן, עשיר או רש, היום או אתמול, בכל שיעור של כוחות ונכסים ובכל עת יכול כל אדם להיות לה' או לעזאזל. ואין ערך להכרעתו לה', אלא אם כן יכול היה באותה שעה גם לפנות לעזאזל. וההכרעה לעזאזל מבה את כבוד האדם - רק אם יכול היה באותה שעה גם להיות נאמן לה'. כי עצם פיתוי של עזאזל חייב היה להביא אותו לה'; שאלמלא הוא, לא יוכל להיות בן חופשי ועבד לה'; שלא ניתנה החושניות לאדם למען תשלוט בו - אלא למען ימשול בה הוא וינהוג בה: "ואליך תשוקתו ואתה תמשל - בר" (בראשית ד, ז; ראה פי' שם)

6. פרשיות תזריע - מצורע ממקומות בדיוק באמצעו של מחזור קריאת התורה השנתי. מתוך 54 פרשות הן הפרשות מספר 27 ו-28. כמעט תמיד הן מחוברות ונקראות באותה שבת, כמו לסמל את החיבור בין שני החצאים. מהו התוכן העומד במרכזו של מחזור הקריאה השנתי של התורה? התורה מתחילה בדיבורו של א-להים, דיבור שבכוחו לברוא עולמות - 'ויאמר א-להים יהי אור ויהי אור'. בסוף התורה הוצבו דבריו של משה איש הא-להים, דברים שיש בהם ליצור ברכה: 'אלה הדברים אשר דיבר משה' - 'וזאת הברכה אשר ברך משה איש הא-להים' (תחילתו וסופו של ספר דברים). נמצא שהתורה פותחת בדיבור ומסתיימת בדיבור, אך איזה דיבור עומד במרכזה?

'זאת תהיה תורת המצרע' דרש ריש לקיש: זאת תהיה תורתו של מוציא שם רע! פרשות תזריע מצורע עוסקות בנגעים וטומאות. חז"ל הרבו בדרשות הקושרות בין נגעים ללשון הרע ורכילות וקבעו במקומות רבים שאין הנגעים באים אלא על לשון הרע. לפנינו אפה שתי שאלות. ראשית, כיצד נוצר הקשר בין זבים

ערב יום הזיכרון לשואה ולגבורה

ומצורעים למוציאי לשון הרע? איזה דמיון ניתן למצוא בין הפרטים המשעממים של דיני טומאה וטהרה לרכילות עסיסית? שנית, עלינו לשאול מדוע נקבע נושא זה כעמוד התווך של התורה?

עיון בתהליך שעובר על המצורע והטמא ילמד אותנו מספר לקחים באשר לתהליך החברתי שעובר על השותפים ללשון הרע. נעמוד על שתי נקודות האחת אודות הדיבור והשניה אודות המרכז. כשאדם לוקה בצרעת הוא אינו טמא באופן מיידי. המצורע בא אל הכהן וזה שם אותו בהסגר לשבוע ימים. לאחר שבוע עורך הכהן בדיקה נוספת ואם הנגע עומד בעינו, הוא מכריז על האדם כמצורע וכתמא. עד אז המצורע אינו טמא, אפילו אם הצרעת נראית לעין כל. שלא כמו במחלה, הקיימת עוד לפני שהרופא מאבחן אותה, הטומאה אינה חלה עד שהכהן מכריז עליה. וכך גם בתהליך ההיטהרות. האדם נטהר מטומאתו רק כאשר הכהן מכריז על כך, אפילו אם כבר קודם לכן נרפאה הצרעת מגופו. אנו מוצאים אפה שבתהליך הטומאה והטהרה מוענק לדיבור של הכהן כח גדול יותר מלסימנים האובייקטיביים של הצרעת. בכוחן של דברי הכהן ליצור מציאות. כמו בעולם הטומאה והטהרה גם בחברה האנושית לדבריו של אדם יש כח ליצור מציאות. אל לו לאדם המדבר אודות הזולת, להיתמם ולטעון כי הוא רק דיווח על מעשים שנעשו.